

## Nr 132.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1928 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa domsagor under Svea och Göta hovrätter jämte en i ämnet väckt motion.*

(3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten den 24 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 137, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

*dels* besluta, att Västmanlands södra domsaga skall från och med den 1 januari 1929 uppdelas å Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor sålunda, att Snevringe härads tingslag tillägges Västmanlands västra domsaga och Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag tillägges Västmanlands norra domsaga, som efter indelningsändringen skall benämnas Västmanlands mellersta domsaga,

*dels* fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön .....	kronor 4,500	
tjänstgöringspenningar .....	» 1,500	6,000,

*dels* besluta, att Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor skola från och med den 1 januari 1929 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skall benämnas Vadsbo härads domsaga,

*dels ock* fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön .....	kronor 4,500	
tjänstgöringspenningar .....	» 1,400	5,900.

I statsrådsprotokollet behandlas först frågan om reglering av Västmanlands södra, Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor. Härom anföres i statsrådsprotokollet inledningsvis följande.

Västmanlands län är i judiciellt hänseende indelat i fyra domsagor, nämligen Västmanlands södra, Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor samt Västmanlands östra domsaga. Av dessa är den sistnämnda såväl till areal som folkmängd större än de övriga, vilka samtliga tillhöra de mindre domsagorna i riket.

Södra domsagan omfattar två tingslag, Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag samt Snevringe härads tingslag, med tingsställen i Västerås respektive Kolbäck. Norra domsagan bildar likaledes två tingslag, näm-

Reglering  
av Västman-  
lands södra,  
Västman-  
lands västra  
och Västman-  
lands norra  
domsagor.

ligen Gamla Norbergs bergslags och Vagnsbro härads tingslag samt Norrbo härads tingslag. Tingsställe för det förra tingslaget är Norbergs by, för det senare Västerås. Västra domsagan slutligen utgör allenast ett tingslag med tingsställe i Köping. För samtliga tingslagen utom Norrbo härads finnas tingshus uppförda, alla i gott stånd. Norrbo häradsrätt sammanträder däremot i förhyrd lokal i Västerås. Domsagokanslierna äro för södra och norra domsagorna belägna i Västerås samt för västra domsagan i Köping.

Södra och norra domsagorna, av vilka den förra i hela sin sträckning från väster till öster utbreder sig söder om den senare, upptaga den mellersta delen av Västmanlands län, medan västra domsagan, som har gemensam gräns med båda de nyssnämnda domsagorna, fyller länets västligare del. Enligt statistiska centralbyråns uppgifter utgjorde folkmängden vid 1926 års slut i södra domsagan 30,441 personer, därav i Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag 11,268 personer samt i Snevinge härads tingslag 19,173 personer, i västra domsagan 24,758 personer och i norra domsagan 26,918 personer, därav i Gamla Norbergs bergslag 16,372 personer, i Vagnsbro härad 4,134 personer och i Norrbo härad 6,412 personer. Till jämförelse kan nämnas att folkmängden i östra domsagan samtidigt utgjorde 33,579 personer.

I västra domsagan hållas årligen tio allmänna tingssammanträden. Samma antal dylika sammanträden hålles jämväl i en var av södra och norra domsagorna, fördelade med fem sammanträden å vardera av de två tingslag, varav nämnda domsagor bestå. Tingssammanträde med tremansnämnd förekommer allenast i Gamla Norbergs bergslag och Vagnsbro härads tingslag och endast en gång om året.

Innan departementschefen närmare ingått på den föreliggande frågan, har departementschefen erinrat, hurusom Kungl. Maj:t efter framställning av riksdagens justitieombudsman i 1926 års statsverksproposition föreslagit riksdagen besluta, att dåvarande Uppsala läns södra och mellersta domsagor skulle från och med den 1 januari 1927 förenas till en domsaga. Vid propositionens avlåtande hade dåvarande chefen för justitiedepartementet anfört, bland annat, att starka skäl talade för att göra domsagorna så stora, att häradshövdingen erhöle tillräcklig sysselsättning med domargöromål av mera kvalificerad art. Då domsagornas antal genom införande av en dylik grundsats för domsagoförvaltningens ordnande kunde väsentligt nedbringas, bleve det möjligt att hålla häradshövdingens lön på en nivå, som garanterade, att staten vid dessa viktiga sysslors besättande kunde påräkna sökande med de högsta juridiska kvalifikationer. Därest en rättegångsreform överhuvudtaget skulle uppbyggas på grundvalarna av vårt nuvarande domstolsväsende, syntes det knappast kunna råda något tvivel därom, att reformen måste gå i riktning mot större domsagor. Beträffande principfrågan eller huruvida man borde redan nu, i avvaktan på förestående reform av rättegångsväsendet, verkställa en reglering av de judiciella enheterna i riktning mot större domsagor, hade departementschefen uttalat, att enligt hans mening en successiv domsagoreglering vore i hög grad ägnad att förbereda en rättegångsreform av

det slag, processkommissionen i skrivelse den 25 februari 1922 skisserat. Den medförde fördelen av ekonomisk besparing genom undvikande av övergångskostnader för befattningshavare på indragningsstat, och det vore givetvis av stor vikt ur statsfinansiell synpunkt, att icke väl avlönad arbetskraft användes på poster, som icke gäve tillräcklig möjlighet till utnyttjande av vederbörandes kapacitet. Då en successiv omreglering av domsagorna till större enheter verkade till undanröjande av nuvarande missförhållanden i detta avseende, vore detta ur nämnda synpunkt att anbefalla.

Riksdagen, som biföll propositionen i ovan nämnda del, anförde i skrivelse nr 317 i fråga om departementschefens sist berörda uttalande, att riksdagen anslöte sig till den av departementschefen uttalade meningen i omförmälda principfråga.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1927 har riksdagens justitieombudsman — under erinran om det principuttalande, som av riksdagen sålunda gjorts rörande de minsta domsagornas uppgående i större enheter — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida icke i anledning av inträffad vakans i häradshövdingämbetet i Västmanlands norra domsaga åtgärder borde vidtagas för sagda domsagas ävensom Västmanlands södra och västra domsagors sammanslagning på lämpligt sätt till två domsagor.

Sedan Svea hovrätt anbefallts att, efter vederbörandes hörande, avgiva utlåtande över justitieombudsmannens framställning, har hovrätten infordrat yttranden från tingslagsborna, häradsrätterna och domhavandena i ifrågasvarande domsagor samt länsstyrelsen i Västmanlands län.

Svea hovrätt har i sitt utlåtande funnit sig böra tillstyrka justitieombudsmannens förslag, i vad det avsåge, att Snevringe härad skulle införlivas med västra domsagan och återstoden av nuvarande södra domsagan förenas med den norra.

Angående regleringen av ifrågasvarande domsagor har departementschefen sammanfattningsvis uttalat följande.

»Vad det nu föreliggande ärendet angår, kan till en början konstateras, att mellan däri hörda myndigheter och övriga vederbörande full enighet råder om att Västmanlands norra nu vakanta domsaga med hänsyn till sin ringa folkmängd och obetydliga arbetsbörda ej längre bör bestå såsom självständig domkrets utan uppgå i en större sådan. Även jag ansluter mig till denna uppfattning.

Angående sättet för regleringens verkställande hava däremot skilda meningar yppats. Vid valet mellan de olika alternativen bör enligt min mening företräde givas åt det, som bäst synes ägnat att ingå såsom led i en av den blivande processreformen betingad domkretsindelning. Det måste nämligen anses mindre lämpligt att nu företaga en reglering, som icke åtminstone i huvudsak kan antagas komma att bestå vid en sådan indelning.

Ur nu angivna synpunkt lär med hänsyn till det förslag till ny judiciell indelning av Västmanlands län, som övervägts inom processkommissionen

— och vilket, enligt vad jag inhämtat, går ut på att tillskapa tre domsagor, därav en västlig omfattande städerna Köping och Arboga samt nuvarande västra domsagan jämte Snevringe härad — det av tingslagsbor, häradsrätter och domhavande i Västmanlands södra domsaga framställda förslaget om förening av sagda domsaga i dess helhet med Västmanlands norra domsaga i sista hand böra komma i fråga. Då jämväl, på sätt Svea hovrätt i ärendet framhållit, allvarliga principiella betänkligheter i övrigt föreligga mot nämnda förslag, synes mig detsamma icke böra komma till genomförande.

Av övriga regleringsalternativ låter ej heller det, som innefattar överflyttande av Gamla Norbergs bergslags och Vagnsbro härads tingslag eller allenast förstnämnda del av tingslaget till Västmanlands västra domsaga samt läggande av återstående del av den norra domsagan till den södra domsagan, förena sig med den tilltänkta nya domkretsindelningen i länet. Vid sådant förhållande och då detta alternativ av vederbörande enhälligt avstyrkts, torde tvekan icke böra råda om jämväl dess utmönstrande såsom mindre lämpligt att nu komma till utförande.

Återstår sålunda det av justitieombudsmannen i första hand anbefallda förslaget om södra domsagans uppdelning å västra och norra domsagorna sålunda, att till den förra lägges Snevringe härads tingslag och till den senare Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag, jämte de varianter av samma förslag, som innebära att till västra domsagan allenast överföras vissa socknar av Snevringe härad. Beträffande detta regleringsalternativ torde till en början böra framhållas, att det bättre än något av de föregående överensstämmer med den judiciella indelning av Västmanlands län, vartill utkast uppgjorts inom processkommissionen. Särskilt god är överensstämmelsen mellan kommissionens och justitieombudsmannens oförändrade förslag, vilket senare i fråga om den nybildade Västmanlands västra domsaga är identiskt med kommissionens förslag.

Med hänsyn till processreformen är alltså, så vitt nu kan bedömas, en reglering, som till västra domsagan överför hela Snevringe härad, att i främsta rummet anbefalla. Såsom skäl emot en dylik reglering har anförts, att, på grund av domsagokansliets förläggning till Köping, vissa olägenheter komme att uppstå för Snevringe härads invånare, vilka till största delen hade sina naturliga förbindelser med Västerås, samt att, därest tingsstället i Kolbäck slopades, direkt ekonomisk förlust sannolikt komme att tillskyndas de tingshusbyggnadsskyldige. Bland annat med hänsyn till förstnämnda olägenhet hava framförts de i ärendet föreliggande förslagen om delning av Snevringe härad, så att till Köpingsdomsagan skulle överföras allenast vissa densamma särskilt närbelägna socknar. Vad sålunda anmärkts synes mig icke vara av den betydelse, att det icke till fullo uppväges av den enligt mitt förmenande större olägenhet, som skulle uppstå genom häradets splittring på två domkretsar, helst en sådan åtgärd med nödvändighet skulle medföra nedläggandet av det nuvarande tingsstället. Mot Tuhundra, Siende och Ytter-

Tjurbo härads tingslags förening med norra domsagan har i ärendet icke rests någon invändning.

Vid nu angivna förhållanden finner jag mig, under åberopande i övrigt av de skäl som av justitieombudsmannen och Svea hovrätt anförts, böra giva min anslutning till det förslag, som innebär att Västmanlands södra, västra och norra domsagor sammanslås till två domsagor, bestående den ena av nuvarande västra domsagan och Snevringe härad samt den andra av nuvarande norra domsagan ävensom Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härader. De nya domsagorna synas mig lämpligen böra, såsom justitieombudsmannen föreslagit, benämnas Västmanlands västra domsaga och Västmanlands mellersta domsaga.

Beträffande blivande tingslagsindelning tala onekligen starka skäl för att den nya västra domsagan såsom hittills får utgöra ett tingslag. Därigenom skulle utan särskild anordning snabbare rättskipning åstadkommas för Snevringe härad, vilket tidigare anmält sig vara i behov därav, och skulle sammanslagningen förty befrämja det allmänna intresset av en förbättrad rättsvård. Då emellertid, enligt vad jag särskilt inhämtat, häradets värdefulla tingshus i Kolbäck genom en anordning med ett tingslag skulle bliva i huvudsak onyttigt — att för häradet anordna s. k. bitingsställe anser jag icke böra ifrågakomma — finner jag mig, ehuru med hänsyn till de förmånliga villkor i tingskostnadshänseende, som från de tingshusbyggnadsskyldige i nuvarande västra domsagan vid ett samgående ställts i utsikt, allenast med tvekan, böra förorda, att den nya västra domsagan skall omfatta två tingslag, bestående det ena av nuvarande västra domsagan med tingsställe i Köping och det andra av Snevringe härad med tingsställe i Kolbäck. Den nu föreslagna anordningen utesluter givetvis icke, att i Snevringe härads tingslag anordnas tio allmänna tingssammanträden om året. Att redan nu taga definitiv ställning härtill torde emellertid icke vara lämpligt, utan bör därmed liksom med bestämmande av tingsordning i övrigt för domsagan anstå till i sammanhang med blivande verkställighetsbeslut. Givet är dock, att i nuvarande västra domsagens tingslag någon minskning av det hittillsvarande sammanträdesantalet, eller tio om året, icke får förekomma.

I fråga om den föreslagna mellersta domsagan råder mellan därav berörda i stort sett enighet om att densamma bör omfatta två tingslag, innefattande det ena Gamla Norbergs bergslag med tingsställe i Norbergs by och det andra Vagnsbro och Norrbo samt Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härader med tingsställe i Västerås. Endast domhavanden i södra domsagan har anmält häremot avvikande mening, i det han förmenat att domsagan borde utgöra ett enda tingslag med huvudtingsställe i Västerås och bitingsställe i Norbergs by. På av Svea hovrätt anförda skäl anser jag mig böra biträda det förstnämnda alternativet. Att i anledning härav tillerkänna de tingshusbyggnadsskyldige i Norrbo härad viss av dem i ärendet ifrågasatt gottgörelse av statsmedel lär icke kunna ifrågakomma. Rörande tingsordningen i domsagan torde, liksom i fråga om den västra

domsagan, definitiv ståndpunkt böra av Kungl. Maj:t tagas först i samband med blivande verkställighetsbeslut.

Vad angår tidpunkten för indelningsändringens ikraftträdande synas inga hinder förefinnas för att detta kan ske redan vid första i sådant avseende lämpliga tidpunkt eller den 1 januari 1929.

Beträffande av statsmedel utgående löneförmåner till häradshövdingarna i de nybildade västra och mellersta domsagorna kan givetvis ingen löneökning ifrågakomma för häradshövdingen i förstnämnda domsaga och har sådan ej heller ifrågasatts. Av häradshövdingen i södra domsagan, vilken skulle komma att överflyttas till den mellersta domsagan, har däremot gjorts gällande, att övergången skulle för honom bli ekonomiskt oförmånlig. För min del håller jag före, att så knappast kommer att bliva fallet. I justitiedepartementet föreliggande uppgifter angående sportelinkomster och förvaltningsutgifter från nuvarande södra och norra domsagorna för åren 1923—1926, vilka uppgifter ligga till grund för beräkningen av den häradshövdingarna för nästkommande femårsperiod tillkommande partiella löneförbättring, tyda nämligen på att genom regleringen snarare någon, ehuru obetydlig, förbättring i nämnde häradshövdingens behållna inkomst torde vara att förvänta. Vid sådant förhållande synes jämväl häradshövdingen i mellersta domsagan böra åtnjuta i huvudsak enahanda löneförmåner, som nu tillkomma honom i egenskap av häradshövding i södra domsagan. Då emellertid den mellersta domsagan kan antagas bli i fråga om tjänstgöringen tyngre än den hittillsvarande domsagan, anser jag tjänstgöringspenningarna därstädes böra fastställas till något högre belopp än för närvarande utgående 1,000 kronor. En förhöjning till 1,500 kronor synes mig lämpligt avvägd. Skulle det mot förmodan visa sig, att häradshövdingen ändock kommer att lida minskning i sin inkomst av tjänsten, lär det kunna avhjälpas genom en jämkning i den honom tillkommande partiella löneförbättringen.

Till närmare upplysning angående statsverkets årliga kostnader för personalen uti ifrågavarande domsagor för närvarande och efter sammanslagningen får jag hänvisa till följande uppställning:

		För närvarande	Efter sammanslagningen
lön för 3 respektive 2 häradshövdingar .....	kronor	13,500	9,000
tjänstgöringspenningar .....	»	3,000	2,500
lönefyllnad och resekostnadsbidrag .....	»	7,300	3,800
dyrtidstillägg, omkring .....	»	8,100	5,400
3 respektive 2 förste notarier .....	»	7,200	4,800
dyrtidstillägg, omkring .....	»	2,550	1,700
ingen respektive 2 andre notarier, bidrag därtill .....	»	—	2,000
dyrtidstillägg, omkring .....	»	—	1,300
summa kronor		41,650	30,500.

En årlig utgiftsminskning av omkring 11,000 kronor kommer sålunda att genom sammanslagningen inträda för statsverket, vadan densamma jämväl ur besparingssynpunkt är att förorda.

Då för häradshövdingen i Västmanlands norra domsaga lönen utgör 4,500 kronor och tjänstgöringspenningarna 1,000 kronor, tillhoppa 5,500 kronor, skulle, om mitt förslag om domsagans uppgående i annan domsaga vinner bifall, ordinarie anslaget till justitiestat under Svea hovrätt kunna minskas med ett belopp av 5,000 kronor från och med budgetåret 1929/30. Å samma anslag för budgetåret 1928/29 skulle förslaget genomförande medföra en besparing av halva detta belopp. Från och med budgetåret 1929/30 skulle jämväl minskat medelsbehov uppstå under anslaget till partiell löneförbättring för häradshövdingarna.»

Härefter har i statsrådsprotokollet behandlats frågan om reglering av Vadsbo södra domsaga. Härom anföres till en början följande.

Reglering av  
Vadsbo södra  
domsaga.

Vadsbo södra domsaga bildades år 1863 genom uppdelning av dåvarande Vadsbo härads domsaga i två domsagor, den södra och den norra. Den södra domsagan utgjordes till en början av två tingslag men dessa sammanfördes år 1891 till ett enda, som fick sitt tingsställe i Moholm vid västra stambanan. Där uppfördes ett nytt tingshus, vilket fortfarande är i bruk och, enligt vad i ärendet upplysts, i gott stånd och för sitt ändamål fullt tjänligt. Domsagans kansli är däremot sedan år 1891 förlagt till av tingslaget förhyrd lokal i Skövde, vilken stad ligger utanför domsagan, ehuru tämligen nära (cirka 5 kilometer) dess södra gräns. Domsagan gränsar i nordväst och norr i hela sin sträckning till Vadsbo norra domsaga, i öster till Sundbo härad av Örebro län samt sjön Vättern, i söder huvudsakligen till Kåkinds härad av Gudhems och Kåkinds härads domsaga men även på en mindre sträcka (cirka 1 mil) till Valle härad av Skånings, Vilske och Valle härads domsaga samt i väster till Kinne härad av Kinnefjärdings, Kinne och Kållands härads domsaga. Gränsen mot Kinne härad håller i längd knappa 1.5 mil. Enligt statistiska centralbyråns uppgifter utgjorde folkmängden i Vadsbo södra domsagas område vid 1926 års utgång 28,393 personer. Vid 1865 års utgång hade området ett invånarantal av 31,845 och vid 1920 års utgång 27,557, vilket sistnämnda tal synes hava varit det lägsta, som efter domsagans tillkomst förekommit. Av orter med mera sammanträngd befolkning förekommer inom domsagan allenast en, nämligen Karlsborg. På domsagans tre landsfiskalsdistrikt, eller Undenäs distrikt omfattande den norra, Karlsborgs distrikt den sydöstra och Binnebergs distrikt den sydvästra delen, belöpte av folkmängden den 31 december 1926 respektive 8,047, 8,844 och 11,502 personer. Av järnvägsförbindelser inom domsagan är främst att märka västra stambanan, som från söder till norr genomlöper dess västligare del. Moholm och Karlsborg stå dessutom genom järnväg i förbindelse med respektive Mariestad och Skövde.

I domsagan hållas årligen tio allmänna tingssammanträden och ett sam-

mantråde med tremansnämnd. Beträffande arbetsbördan i domsagan utvisar arbetsredogörelsen för år 1926, att under nämnda år handlagts följande antal mål och ärenden, nämligen:

tvistemål och brottmål .....	366
konkurser och konkursärenden .....	27
lagfarts- och inteckningsärenden .....	915
andra ärenden, slutligt handlagda .....	531

summa 1,839.

Såsom framgår av det ovan sagda, hör Vadsbo södra domsaga i avseende å såväl invånarantal som arbetsbörda till de mindre domsagorna, vilka i regel icke giva tillfredsställande sysselsättning åt vederbörande häradshövding, och har det fördenskull ansetts påkallat att vid inträffad vakans å häradshövdingämbetet företaga en undersökning, huruvida icke domsagan skulle kunna helt eller delvis uppgå i annan domsaga. Närmast till hands låge därvid att tänka sig en återförening med Vadsbo norra domsaga, som är av ungefär samma omfattning som den södra domsagan, men givetvis borde jämväl andra möjligheter undersökas.

När därför den 2 augusti 1927 dåvarande häradshövdingen i domsagan beviljades avsked, anbefalldes Kungl. Maj:t Göta hovrätt att, efter vederbörande tingslagsbors, häradsrätters och domhavandes ävensom länsstyrelsens i Skaraborgs län hörande, inkomma med utredning jämte utlåtande, huruvida och under vilka betingelser Vadsbo södra domsaga kunde förenas med Vadsbo norra domsaga eller med annan angränsande domsaga eller ock uppdelas å angränsande domsagor; och förordnades i samband härmed, att i avbidan på Kungl. Maj:ts vidare beslut i anledning av den anbefallda utredningen med åtgärder för det ledigblivna häradshövdingämbetets återbesättande skulle anstå.

Till åtlydnad härav har hovrätten med skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 december 1927 överlämnat infortrade yttranden i ärendet från omförmälda vederbörande i Vadsbo södra, Vadsbo norra, Gudhems och Kåkinds härads, Skånings, Vilske och Valle härads samt Kinnefjärdings, Kinne och Kållands härads domsagor ävensom från länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Under utredningen hava i huvudsak tre olika regleringsförslag framförts, nämligen:

- 1) förening av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor,
- 2) uppdelning av Gudhems och Kåkinds härads domsaga å Skånings, Vilske och Valle härads samt Vadsbo södra domsagor, i samband varmed någon del av sistnämnda domsaga kunde överföras till Vadsbo norra domsaga, och
- 3) uppdelning av Vadsbo södra domsaga å Gudhems och Kåkinds härads samt Vadsbo norra domsagor.

De olika förslagen hava av departementschefen betecknats såsom alternativ I, II och III.

Efter en redogörelse för de olika regleringsförslagen jämte vissa av de däröver avgivna yttrandena har departementschefen anmärkt, att förslag jämväl framförts om att med reglering av Vadsbo södra domsaga borde anstå, intill dess ombildning i ett sammanhang kunde företagas beträffande länets samtliga domsagor. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har sålunda i första hand ansett, att med den ifrågasatta regleringen borde tills vidare anstå. Såsom skäl för denna sin uppfattning har länsstyrelsen framhållit, att ändringar i den nuvarande judiciella indelningen icke borde utan synnerliga skäl vidtagas, innan det visat sig, i vilken omfattning processkommissionens nu föreliggande förslag till huvudgrunder för rättegångsväsendets ombildning komme att vinna statsmakternas gillande. Skulle det emellertid finnas lämpligt att redan nu vidtaga en reglering av domsagan, borde, enligt länsstyrelsens åsikt, det av tingslagsborna, häradsrätten och häradshövdingen i Vadsbo norra domsaga tillstyrkta förslaget om sammanslagning av de båda domsagorna i Vadsbo härad till en domsaga förordas framför övriga i ärendet framförda regleringsförslag.

Även Göta hovrätt har i ärendet intagit samma ståndpunkt som länsstyrelsen, d. v. s. förordat i första hand anstånd med regleringen, i andra hand sammanslagning av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor.

Departementschefen har i frågan anfört följande:

»När jag nu går att taga ställning till förevarande regleringsfråga, vill jag till en början ånyo erinra om den numera av statsmakterna antagna grundsats, enligt vilken till underlättande av den förestående reformen av rättegångsväsendet borde eftersträvas en successiv omreglering av de mindre domsagorna till större enheter. Att denna grundsats bör komma i tillämpning i fråga om Vadsbo södra domsaga, synes ställt utom tvivel. Den verkställda utredningen giver otvetydigt vid handen, att nämnda domsaga på grund av sin ringa folkmängd och jämförelsevis obetydliga arbetsböda icke kan tänkas vid en blivande domkretsindelning i enlighet med de av processkommissionen angivna principerna bestå såsom självständig domsaga.

Om sålunda i förevarande avseende en omreglering får anses önskvärd, måste emellertid, såsom Göta hovrätt ock anmärkt, i första hand tagas ställning till spörsmålet, huruvida rätta tidpunkten nu är inne för omregleringens företagande, eller huruvida med hänsyn särskilt till i granndomsagorna inom de närmaste åren inträffande vakanser därmed bör anstå, till dess frågan kan upptagas i ett större sammanhang. Såsom ett skäl för uppskov har anförts, att man eljest riskerade att föregripa en rationell omgestaltning av länets samtliga domsagor, vilka genomgående ur processreformens synpunkt vore för små och förty i behov av förstoring. Ytterligare har till förmån för ett uppskov framhållits, att frågan om städernas ställning till den blivande nya judiciella indelningen ännu vore oavgjord och att, innan klarhet härutinnan vunnits, intet med visshet kunde sägas om den lämpligaste indelningen.

För egen del finner jag de betänkligheter, som sålunda uttalats mot en

omedelbar reglering, värda beaktande och ansluter mig till fullo till den från flera håll under utredningens gång uttalade uppfattningen, att intet nu bör i saken åtgöras, som icke är ägnat att åtminstone i huvudsak bestå vid den kommande allmänna domkretsindelningen. Med denna uppfattning måste min ställning till uppskovstanken bliva beroende av huruvida något eller några av de i ärendet framförda regleringsalternativen kunna med någorlunda visshet antagas tjänliga att ingå såsom led i länets framtida judiciella indelning. Med hänsyn till vad jag har mig bekant angående de indelningsförslag, som övervägts inom processkommissionen, vågar jag emellertid göra gällande, att så är i särskild grad fallet med det såsom alternativ I betecknade förslaget om förening av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor till en domsaga, detta oberoende av frågan huru rättsskipningen i städerna i en framtid kommer att gestaltas. Nämda alternativ överensstämmer nämligen på ifrågavarande punkt fullständigt med vart och ett av två inom kommissionen senast diskuterade förslag till domkretsindelning i Skaraborgs län, avseende det ena länets indelning i fem, det andra i fyra domkretsar. Med sagda förslag låter sig jämväl det såsom alternativ III betecknade indelningsförslaget ganska väl förena, däremot knappast alternativ II, åtminstone icke i dess ursprungliga gestalt. Ur synpunkten av en av rättegångsreformen betingad domkretsindelning synes mig sålunda så mycket mindre hinder möta mot företagande redan nu av en omreglering av Vadsbo södra domsaga, som därigenom fastmera övergången till en sådan indelning skulle underlättas.

För en omedelbar reglering talar jämväl den omständigheten, att det lediga häradshövdingämbetet icke alltför länge bör hållas vakant, något som svårigen skulle kunna undgås vid ett uppskov. Ett längre tids uppehållande av häradshövdingämbete på förordnande måste emellertid — såsom Göta hovrätt framhållit — innebära så allvarliga olägenheter, att dylikt bör så vitt möjligt undvikas.

Vid valet mellan de ur processreformens synpunkt acceptabla alternativen I och III ansluter jag mig, i likhet med bland andra Göta hovrätt och länsstyrelsen, utan tvekan till det förra alternativet. Skälen för en återförening av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor hava redan i det föregående utförligt angivits. Jag kan här inskränka mig till att sammanfattningsvis erinra därom, att sagda förslag framför alternativ III äger företräde i så måtto, att det icke rubbar bestående tingslagsindelning och ej heller kräver vare sig omedelbara eller framtida ekonomiska uppoffringar från de tingshusbyggnadsskyldiges sida — det senare givetvis under förutsättning att nuvarande Vadsbo södra domsaga kommer att såsom eget tingslag och med bibehållande av nuvarande tingsställe i Moholm ingå i den nya domsagan. Förslaget synes snarare komma att för de tingshusbyggnadsskyldige i Vadsbo södra domsaga medföra någon ekonomisk fördel, i det att domsagans andel i kostnaden för hållande av det framtida gemensamma domarkansliet i

Mariestad torde komma att understiga den nuvarande kostnaden för förhållande av kanslilokal i Skövde.

Mot genomförande av alternativ I har emellertid anmärkts, att den nya domsagan därigenom bleve för stor, i varje fall i förhållande till övriga domsagor inom länet, samt att det på grund härav kunde bliva nödvändigt där anställa en biträdande domare, vilket icke vore till fördel för rättsvården. Häremot vill jag till en början erinra, att redan Nya lagberedningen i sitt år 1884 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (del IV bihang sid. 166) uttalat sig för en återförening av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor. De båda domsagorna hade då en avsevärt större folkmängd än nu, nämligen sammanlagt 64,749 år 1884 mot 53,989 vid utgången av år 1926. Vål skulle den nya domsagan bliva en av de folkrikare i landet, men dess befolkningssiffra komme dock ej att i avsevärd grad avvika från motsvarande tal i de enligt 1926 års riksdagsbeslut nybildade Uppsala läns södra domsaga med 49,728 invånare vid 1926 års utgång samt Bråbygdens och Finspånga läns domsaga med 56,117 invånare vid samma tid. Ej heller i förhållande till länets övriga domsagor synes mig den nya Vadsbodomsagan komma att i anseende till invånarantal avvika alltför mycket från vad som får anses normalt. Det bör nämligen beaktas, att jämväl de övriga domsagorna inom kort torde bliva föremål för omreglering till större domkretsar, vilka säkerligen, vare sig slutresultatet för länet blir fem eller fyra domsagor, komma att i medeltal få en folkmängd av uppåt 50,000 invånare.

Vad beträffar arbetsbördan inom en enligt alternativ I nybildad domsaga, har i det föregående framhållits, att, därest Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor under år 1926 varit förenade, arbetsmängden under samma år skulle hava utvisat 619 mål, varav 405 genom slutligt utslag avgjorda, och 3,068 ärenden. Motsvarande tal skulle i Uppsala läns södra domsaga hava utgjort 470 mål, varav 270 genom slutligt utslag avgjorda, och 3,314 ärenden samt i Bråbygdens och Finspånga läns domsaga 587 mål, varav 451 genom slutligt utslag avgjorda, och 2,973 ärenden. En jämförelse mellan de tre domsagorna giver sålunda vid handen, att den nya domsagan i fråga om arbetsbördan torde komma att bliva ungefär jämställd med de nyssnämnda båda domsagorna. Ingendera av dessa domsagor hör emellertid till landets tyngsta. Vål har hittills i den förra biträdande domare varit anställd året runt och i den senare viss del av året, men detta har ansetts som en övergångsanordning. I fråga om den nya Vadsbodomsagan har av blivande häradshövdingen i domsagan uttalats den uppfattningen, att biträdande domare icke skall behöva därstädes anställas. Skulle så mot förmodan bliva fallet, lärer anordningen likväl kunna försvaras såsom ett övergångsstadium till en mera rationell domsagoorganisation.

På övriga mot förslaget framförda invändningar anser jag icke nödigt att närmare ingå vid det förhållande, att desamma genom den södra dom-

sagens bibehållande såsom eget tingslag — vilket jag anser mig böra tillstyrka — bliva i allt väsentligt borteliminerade. Än mera blir detta fallet, om, i enlighet med vad häradshövdingen ställt i utsikt, domsagokansliet kommer att å tingsstället i Moholm hållas öppet för allmänheten jämväl å annan tid än under pågående tingssammanträde.

Därest, såsom jag förutsätter, i den nya Vadsbodomsagan årligen komma att, liksom hittills i de nuvarande båda domsagorna, i vardera tingslaget hållas tio allmänna tingssammanträden och något sammanträde med tremansnämnd, kan ej heller ur rättsvårdens synpunkt befogad erinran göras mot sammanslagningen. Ur besparingssynpunkt är densamma obetingat att anbefalla. Någon ökning i häradshövdingens i nuvarande norra domsagan av statsmedel utgående avlöning lär icke kunna komma i fråga. Fastmera synes på grund av den blivande stegringen i samme häradshövdingens sportelinkomster den för närvarande i båda Vadsbodomsagorna utgående partiella lönefyllnaden kunna efter sammanslagningen helt bortfalla.

En beräkning av statsverkets årliga kostnader för domsagopersonalen före och efter sammanslagningen giver följande resultat:

		För närvarande	Efter samman- slagningen
lön för 2, respektive 1 häradshövding .....	kronor	9,000	4,500
tjänstgöringspenningar .....	»	2,600	1,400
lönefyllnad och resekostnadsbidrag .....	»	4,400	—
dyrtidstillägg, omkring .....	»	5,400	2,700
2 respektive 1 förste notarie .....	»	4,800	2,400
dyrtidstillägg, omkring .....	»	1,700	850
ingen respektive 1 andre notarie, bidrag därtill .....	»	—	1,000
dyrtidstillägg, omkring .....	»	—	650
	summa kronor	27,900	13,500

Sistnämnda belopp, 13,500 kronor, bör eventuellt ökas med avlöning och dyrtidstillägg till en biträdande domare, sammanlagt omkring 5,400 kronor, eller, sannolikare, till ytterligare en andre notarie, sammanlagt omkring 1,650 kronor. En årlig besparing av i gynnsammaste fall omkring 14,400 kronor kommer sålunda att uppstå.

Liksom beträffande den av mig tillstyrkta omregleringen av vissa domsagor i Västmanlands län synes tidpunkten för nu förevarande indelningsändrings ikraftträdande kunna bestämmas till den 1 januari 1929.

Vad slutligen angår den nya domsagens namn, torde benämningen Vadsbo härads domsaga böra återupptagas för densamma.

Då för häradshövdingen i nuvarande Vadsbo södra domsaga lönen utgör 4,500 kronor och tjänstgöringspenningarna 1,200 kronor, tillhoppa 5,700 kronor, skulle, därest mitt förslag om sammanslagning av denna och Vadsbo norra domsaga vinner bifall, ordinarie anslaget till justitiestat under Göta hovrätt kunna från och med budgetåret 1929/30 minskas med sistnämnda belopp.

Å samma anslag för budgetåret 1928/29 skulle komma att uppstå en besparing av halva detta belopp. Från och med budgetåret 1929/30 kan jämväl minskning av anslaget till partiell löneförbättring för häradshövdingarna äga rum i enlighet med vad nyss angivits.»

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *K. Magnusson* i Skövde väckt motion, nr 442, däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 137, i vad den avser sammanslagning av Vadsbo norra och södra domsagor.

I fråga om de skäl, motionären anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, föreligger full enighet mellan i ärendet hörda myndigheter och övriga vederbörande därom, att Västmanlands norra domsaga med hänsyn till sin ringa folkmängd och obetydliga arbetsböda icke bör bestå som en självständig domkrets utan uppgå i en större sådan. I enlighet med vad som tidigare förekommit i liknande fall, har utskottet ock ansett, att en omreglering av domsagan i fråga bör komma till stånd. Utskottet vill dock härvid betona, att utskottet härigenom icke får anses hava tagit någon ståndpunkt till en blivande omorganisation av domstolsväsendet.

*Utskottets  
yttrande.*

Vad angår sättet för regleringens verkställande, hava däremot delade meningar gjort sig gällande.

Av de olika i ärendet framlagda alternativen har departementschefen stannat för det förslag, som innebär, att Västmanlands södra, västra och norra domsagor skulle sammanslås till två domsagor, bestående den ena, benämnd Västmanlands västra domsaga av nuvarande västra domsagan och Snevringe härad samt den andra, benämnd Västmanlands mellersta domsaga, av nuvarande norra domsagan samt Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härader.

Vid den granskning, utskottet ägnat de skilda regleringsförslagen, har utskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att det av departementschefen härutinnan biträdda, av justitieombudsmannen och Svea hovrätt förordade förslaget måste anses innebära den bästa lösningen av nu berörda fråga. Utskottet får alltså tillstyrka bifall till detta förelag.

Vad departementschefen anfört och föreslagit beträffande tingslagsindelning i de nya domsagorna samt ifråga om tidpunkten för indelningsändringens ikraftträdande, har icke föranlett till erinran från utskottets sida, och får utskottet ävenledes tillstyrka förslaget, i vad det avser avlöningsförmåner för häradshövdingen i Västmanlands mellersta domsaga.

Vidkommande härefter frågan om reglering av Vadsbo södra domsaga delar utskottet departementschefens mening därom, att med hänsyn till dom-

sagens jämförelsevis obetydliga arbetsbörda och dess ringa folkmängd skäl även tala för att en omreglering av denna domsaga verkställas.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava även beträffande Vadsbo södra domsagas reglering olika alternativ framlagts. Av dessa har departementschefen förordat det såsom alternativ I betecknade förslaget om förening av Vadsbo södra och Vadsbo norra domsagor till en domsaga under benämningen Vadsbo härads domsaga samt ansett tidpunkten för indelningsändringens ikraftträdande kunna bestämmas till den 1 januari 1929.

Även om, såsom av statsrådsprotokollet framgår, vissa betänkligheter kunna hysas mot ett omedelbart genomförande av den sålunda ifrågasatta regleringen, har utskottet dock funnit övervägande skäl tala för att frågans avgörande icke uppskjutes. Vad angår sättet för regleringens genomförande, har utskottet vid granskning av de olika alternativen funnit det av departementschefen härutinnan förordade erbjuda så stora fördelar, att utskottet ansett sig böra ansluta sig till detsamma. Visserligen kommer en på det föreslagna sättet bildad domsaga att innehålla en relativt stor folkmängd, cirka 54,000 personer, men utskottet vill erinra om, att dess befolknings-siffra dock ej kommer att i nämnvärd grad avvika från motsvarande tal i de enligt 1926 års riksdagsbeslut nybildade Uppsala läns södra domsaga (omkring 50,000 personer) samt Bråbygdens och Finspånge läns domsaga (omkring 56,000 personer). Ej heller i förhållande till länets övriga domsagor skulle den nya Vadsbodomsagan komma att i anseende till invånarantalet avvika alltför mycket från vad som får anses normalt. Enligt utskottets mening synes ock den geografiska sträckningen av den föreslagna domsagan vara tillfredsställande. Av vad sålunda anförts följer, att utskottet icke kan biträda det i motionen II: 442 väckta yrkandet.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt i samband med frågan om reglering av Vadsbo södra domsaga föreslagit, har icke givit utskottet anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må

a) besluta, att Västmanlands södra domsaga skall från och med den 1 januari 1929 uppdelas å Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor sålunda, att Snevringe härads tingslag tillägges Västmanlands västra domsaga och Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag tillägges Västmanlands norra domsaga, som efter indelningsändringen skall benämnas Västmanlands mellersta domsaga;

b) fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön .....	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar .....	» 1,500 6,000;

e) med avslag å herr Magnussons i Skövde ovanberörda motion, II:442, besluta, att Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor skola från och med den 1 januari 1929 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skall benämnas Vadsbo härads domsaga; samt

d) fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön .....	kronor 4,500	
tjänstgöringspenningar .....	» 1,400	5,900.

Stockholm den 15 maj 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Olof Olsson, J. L. Widell, J. Nilsson i Malmö, C. A. Carlsson i Gävle, E. A. Hallin, C. I. Asplund, J. B. Johansson i Fredrikslund, K. E. Andersson i Eliantorp, O. A. Ernfors och K. A. W. Björck;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, O. Nilsson i Örebro, O. Andersson i Höör, O. E. F. Järte och C. A. Anderson i Storegården.

## Reservation

av herrar Johansson i Fredrikslund, Andersson i Eliantorp, Björck, Nilsson i Bonarp, Olsson i Blädinge, Olsson i Kullenbergstorp, Järte och Anderson i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt vad — — — Västmanlands mellersta domsaga.

Vidkommande härefter frågan om reglering av Vadsbo södra domsaga kan utskottet däremot icke tillstyrka förslaget härutinnan. De mot detta förslags genomförande framförda betänkligheterna hava nämligen synts utskottet böra tillmätas sådan betydelse, att utskottet ansett, att med denna frågas avgörande bör tillsvidare anstå. Utskottet vill erinra om, att såväl länsstyrelsen i Skaraborgs län som Göta hovrätt förordad anstånd med regle-

ringen samt att förslag härom framlagts av häradshövdingarna i Kinnefjärdings, Kinne och Kållands härads samt i Skånings, Vilske och Valle härads domsagor, varjämte häradshövdingen i Gudhems och Kåkindes härads domsaga betonat, att en förändring ej nu borde vidtagas, därest den ej kunde ingå som led i den slutliga regleringen av länets domkretsar.

Utan att nu upprepa de betänkligheter i skilda hänseenden, som i frågan framförts, vill utskottet särskilt såsom sin mening framhålla, att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag den uppkomna nya domsagan måste betraktas såsom alltför stor, i varje fall i förhållande till övriga domsagor inom länet, och att det därför måste anses lämpligast, att frågan om uppdelning eller sammanslagning av domsagor inom länet upptages till behandling på en gång beträffande länets samtliga domsagor. Enligt utskottets mening torde ej heller kunna undgås, att, därest den föreslagna föreningen av domsagorna i fråga skulle genomföras, anställandet av biträdande domare komme att visa sig nödvändigt, en anordning, som utskottet anser i möjligaste mån böra undvikas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I:o) att riksdagen må

a) besluta, att Västmanlands södra domsaga skall från och med den 1 januari 1929 uppdelas å Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor sålunda, att Snevringe härads tingslag tillägges Västmanlands västra domsaga och Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag tillägges Västmanlands norra domsaga, som efter indelningsändringen skall benämnas Västmanlands mellersta domsaga; samt

b) fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön .....	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar .....	» <u>1,500</u> 6,000;
ävensom	

II:o) att riksdagen må med bifall till herr Magnussons i Skövde ovanberörda motion, II: 442, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den avser förening av Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor.»